

TÊ 25 CHIU^a
CHHUT-HUIH

Chhut-huih (出血, *haemorrhage*) ũ saⁿ khoán: tùi tōng-mêh chhut-huih, kiò-chòe tōng-mêh chhut-huih; tùi chēng-mêh chhut-huih, kiò-chòe chēng-mêh chhut-huih; tùi m̄ng-sòe-huih-kng chhut-huih, kiò-chòe m̄ng-sòe huih-kng chhut-huih.

Tōng-mêh chhut-huih ê khoán-sit sī sim phok ê sí, huih chiū chhēng-chhut-lâi. I ê sek chheng-âng.

Chēng-mêh chhut-huih ê khoán-sit chiū-sī tùi siū-siong ê só-chāi, huih tit-tit lâu-chhut-lâi (bô chhēng-chhut-lâi) . I ê sek kah α.

M̄ng-sòe-huih-kng chhut-huih, sek-ti sī chhih-âng, iā hit ê huih m̄-sī teh lâu, sī tùi siong-chhùi, ták ũi ê só-chāi teh siáp-chhut-lâi.

Chēng-chōng thang hun n̄ng khoán :

1. Hut-jiân-kan chhut chin chōe huih. Phê-hu kap liām-môh òe tng pēh. Seng-khu òe lâu chhin-kōaⁿ, iā òe léng. Hō-khip kah kín, iā chhóan tōa khui. Mêh-phok si kah kín kah sòe, kah bô lát. Khòaⁿ bōe bēng, bák-chiu chhut hé-kim-ko. Hī-khang khōng-khōng-háu. Ài-thò, iā m̄-chai-lâng. Lâng bōe an-chēng, ài lōan-lōan tín-tāng. Seng-khu ê thé-un lōh kē, iā put-chí chhùi-ta.
2. Huih chhut bô tit-tit lâu, ũ-sī chí, ũ-sī lâu, chit hō chhut-huih keng-kè kah kú, chēng-chōng sī: Gán-kiám kap kha-chhiú chú-chēng. Lâng kah khòai hūn-khì. Mêh-phok kah kín, iā kah bô lát. Thâu-khak h̄n. Huih ná chhut, chēng-chōng ná siong-tiōng. Nā tī bōe khòaⁿ-kìⁿ ê só-chāi teh chhut-huih, koh chit n̄ng jít òe khí jiát 101-102 tō F. (38.3°-38.9°C.) .

Ū chit hāng chòe iàu-kín ê sū, chiū-sī ũ lāng nā chhut-huih, hit ê huih-kng ka-kī òe sok-óa lái chí, in-ūi huih-kng góan-pún ũ chhun-kiu ê sēng. Nā koah-tng i, hit ê tng ê só-chāi, siang pēng lóng lī-khui-khì, chōng-sī huih-kng ê gōa-chân bô chhun-kiu ê sēng. Huih-kng thè-jip-khì tī gōa-chân-lâi, hit ê khang-chhùi chiū kiu-sòe-khì. Iā huih-kng-tiōng ê huih, kap huih-kng gōa-bīn ê huih piⁿ-chiáⁿ kui tē; tùi án-ni huih chiū òe ka-kī chí. Lāng nā hūn-khì, i ê sim ê mêh-phok kah bān, iā kah bô lát, só-i huih òe kah bōe lâu. Chóng-sī khàn-hō thak téng chām ê sū, m̄-thang phah-sng huih tiāⁿ-tiòh ka-kī òe chí, iàu-kín tiòh i-seng ēng gōa-kho ê hoat ká i chí.

Tī-liâu: Pīⁿ-lāng tiòh tó-teh, iā lóng m̄ thang tín-tāng. In-ūi lāng nā tó-teh, i ê sim teh thiàu, teh tín-tāng, chiū kah bān, huih teh lâu, chū-jiân iā kah bān. I ê thâu-khak tiòh pí kha kah kē. Tiòh ēng sio nī-thán, kap sio-chúi-kòan, hō i kah sio. Iā khàn-hō chhiān-bān m̄-thang hō chiáh kiōng-sim-che, á-sī chiú ê lūi. Lāng chhut-huih hūn-khì, nā liām-piⁿ ēng chiú hō i, kiaⁿ-liáu i chiáh kiōng-sim-che liáu-āu, sim thiàu kah kín, chiong í-keng sēng ê huih-tē, sòa sak-chhut-lâi. Kiaⁿ-hiāⁿ ê sū, iā òe hō sim thiàu siuⁿ kín, só-i tiòh khng piⁿ-lāng m̄-thang kiaⁿ. Nā-sī tiòh ēng kiōng-sim-che tiòh chiàu i-seng ê bēng-lēng chiah thang. Hō i an-chēng ê hoat-tō, chiū-sī ēng a-phian hō chiáh, á-sī chū-siā. Nā chhut-huih chin chōe, ũ-sī i-seng beh ēng iām-chúi chū-siā tī chēng-mêh-lâi, á-sī tī phê-ē ê kiát-tè-chit (tē 30 chiūⁿ) .

Nā piⁿ-lāng hut-jiân lâu huih, khàn-hō tiòh chai chí-huih ê hoat, nā beh kan-ta thēng-hāu i-seng lái chiah ká i chí, chiū tek-khak òe gō-sū, só-i, khàn-hō tiòh ũ hák-būn kiàn-sek, òe ēng chí-huih ê hoat. Nā piⁿ-lāng seng-khu gōa-bīn chit só-chāi lâu huih, khàn-hō eng-kai tiòh chai hit ê huih-kng tī sim-mih só-chāi chek-si ká liáp-teh, á-sī ēng lát ká chhih-teh, lái chí hit ê huih, thēng-hāu i-seng lái chiah i-tī; só-i chit khoán ê hák-būn chòe iàu-kín, chit hō chí-huih ê hoat-tō bat kiu lāng m̄-sī chíó.

Nā-sī kha á-sī chhiú lâu huih, tiòh hō hit ki teh lâu-ê kiáh kòaiⁿ, iā chiong sim-mih mih, chhin-chhiūⁿ saⁿ, á-sī mí-phē, á-sī chiòh-thâu hē ē-tóe lái thuh-khí-lâi.

Siū-siong ê huih-kng nā chhē òe tiòh, sī kah hó. Tiòh ēng teh ê lát, á-sī chhih hit ê chhut-huih ê só-chāi, á-sī chhih hit ê huih-kng só keng-kè ê lō. Nā bô mí-se, ēng chheng-khì ê pēh-pò lái hit ê siong-chhùi.

Nā-sī tōa ê tōng-mêh-kng siū-siong, tiòh ēng tōa lát chhih hit ê siū-siong ê só-chāi, hit téng-bīn ê tōng-mêh, chiū-sī kah óa tī sim ê tōng-mêh. Siat-sú chit ê tōng-mêh sī tī ũ kut ê só-chāi, ēng chng-thâu-á ká i chhih, sī put-chí ũ kong-hāu. Chit lāng chí-ū òe chhih kúi hun-cheng-kú nā-tiāⁿ, kah kú chiū iā-siān.

Chí-huih-khì (止血器, *Tourniquet*) : Thèh chit tiâu chhiú-kun, lái-bīn kng chit-ê kan-á-that, á-sī ēng pát khoán ngī ê mih chòe tiām; khòa tī tōng-mêh ê téng-bīn, chiong chhiú-kun pák hit kha, á-sī chhiú-nih (tē 192-193 tō) . Œng chit ki sòe ki ê kùn-á chng hit ê chhiú-kun, kap sù-chi ê tiōng-kan, chiah ká i ká-óa-lâi; chóng-sī m̄-thang siuⁿ ân, put-kò hit ê lát òe hō huih chí chiú hó. Tiòh sió-sim khòaⁿ hit ê tiām ũ tùi tōng-mêh-kng á-bô (tē 193 tō) . Nā ũ chhiú-leng chí-huih-khì iā kah hó. Chit-ê chiū-sī kan-ta chiām-si ê hoat nā-tiāⁿ, nā kah kú hit ki kha chhiú òe sí. Œng chit hō chí-huih-khì m̄-thang kè n̄ng tiām-cheng-kú. Iā kan-ta thang ēng chí sù-chi ê tōng-mêh chhut-huih. Nā chēng-mêh chhut-huih chiū m̄-thang ēng chit hō hoat-tō.

Chí-huih-khì ũ kúi-nā khoán. Tē 194-195 tō chit khoán ũ kàu-giáh bēng. Tāi-seng chiong bīn-kun pau tī beh pák chí-huih-khì ê só-chāi. Thèh hit liáp chhâ teh tī tōng-mêh ê téng-bīn, chiah chiong hit tiâu chhiú-leng-kng tīⁿ n̄ng lín. Tiòh tīⁿ tú-hó ân thang hō tōng-mêh ê huih thēng-chí.

Nā-sī chēng-mêh chhut-huih tiòh chiàu ki tē-tóe ê hoat. Hō piⁿ-lāng tó piⁿ-piⁿ, hit kí chhut-huih ê chhiú á-sī kha tiòh kiáh kòaiⁿ. Nā ũ pák ân ê tōa tiòh pàng sang. Tiòh chiong kúi-nā tē kè siau-tók ê mí-se kap mí-hoe hē tī siong-chhùi ê téng-bīn. Tāi-seng beh khàm ê mí-hoe tiòh pí siong-chhùi kah tōa tām-pòh, āu-lâi téng-bīn-ūn chiām-chiām kah tōa, chiah chiong pheng-tòa pák. Tùi kha-chng-thâu-á, á-sī chhiú-chng-thâu-á, ēng pheng-tòa chiām-chiām pák kàu siong-chhùi. Iū-gōan tiòh kiáh kòaiⁿ.

Tī ē-bīn beh kán-séng kóng nā tōng-mêh chhut-huih só tiòh chhih ê ũ-ti (tē 199 tō) .

Siōng-chi : Nā chhut huih tī siōng-phok-kut, á-sī chēng-phok-kut, tiòh chhih tī siōng-phok-tōng-mêh (*brachial artery*) , n̄ng-thâu-phok-kun (*biceps*) ê lái-bīn pēng. Chhih ê lát tiòh ñg-óa gōa-bīn kap āu-bīn pēng. Nā án-ni òe chhih óa tī siōng-phok-kut (tē 196 tō) .

Nā koh-ē-khang chhut-huih, tiòh chhih tī só-kut-ē-tōng-mêh. Chhih ê só-chāi sī só-kut ê téng-bīn, hit ê sè-bīn tiòh ñg āu-bīn kap tām-pòh ē-bīn, óa thâu chit ki hiáp-kut (tē 197 tō) . Kah hó tiòh ēng chit ki chhâ-thui, chong pò pau bát thui ê bé-liu, chiah chiàu téng-bīn ê hoat-tō chhih ân (tē 198 tō) .

Nā chhiú-chiúⁿ chhut-huih, chiong chheng-khì ê chhiú-kun á-sī pò pau chit-liáp iⁿ-iⁿ ê chiòh-á, hē tī chhiú-chiúⁿ-sim (tē 200 tō) . Chhiú chng-thâu-á tiòh lāk óa, ēng pheng-tòa pák, huih chiú chí (tē 201-202 tō) . Chiah chiong tiâu-tòa tiâu-phú tī heng-chēng (tē 203 tō) .

Hā-chi nā chhut-huih tiòh chhih tī kó-tōng-mêh teh kè kut-pòⁿ ê só-chāi. Chhih ê ũ-ti tiòh tī chēng-siōng-kek kap thí-kut-nng-kut-chiap-háp (恥骨軟骨結合, *symphysis pubis*) chit n̄ng tiám ê tiōng-ng. Chhih ê sè-bīn, tiòh āu-bīn kap tām-pòh tī lái-bīn (tē 204 tō) .

Nā kha-bé chhut-huih, tiòh chiàu tē 205 tô, chiong kha kiu óa. Chiong chit-liáp chiòh, á-sī pò chòe-ê, chòe tiām, hē tī chhek-koan-chat āu-bīn ê oan; chiah ēng pheng-tòa pāk ân. Ân-ni òe chhih ân chhek-kok-tōng-mêh (*popliteal artery*). Chit ê hoat-tō sī kan-khó; tiòh chim-chiok pīⁿ-lâng àm-chīⁿ ka-kī thau tháu-khui. Ēng chit ê hoat-tō, chhih siōng-phok-tōng-mêh iā hó (tē 206 tô).

Nā thâu-khak á-sī âm-kún chhut-huih tiòh chhih chóng-kēng-tōng-mêh (*common carotid artery*). Chhih ê só-chāi sī heng-kut kap só-kut sio-chiap ê koan-chat ê tēng-bīn chhùn pòⁿ kôaiⁿ. Chhih ê sè-bīn sī ng āu-bīn kap āi-bīn (tē 207 tô).

Gân-bīn-tōng-mêh (*facial artery*). Chhih chit tiâu tōng-mêh ê só-chāi sī tī **hā-gòk-gū** ê chēng-bīn chit chùn. Tiòh chhih óa tī hā-gòk-kut (tē 208 tô).

2. Ēng tōng-mêh-khīⁿ chiong huih-kng ngòeh hō ân, chōan-teh, á-sī ēng sòⁿ kā i pāk-teh.

3. Sio-chiok-hoat (燒灼法, *Cautery*): Chit ê hoat-tō chiū-sī chiong chit ki chiam, á-sī thih kùn-á, ēng hé, á-sī tiām, hō sio, kàu pīⁿ âng ê sí, chiah ēng chit ki sio-chiok-phín kā ù hit ê teh lâu-huih ê só-chāi (khòⁿ tē 226 bīn).

4. Peng: Hē pēng tī hit ê teh lâu ê só-chāi, iā huih-kng òe kiu-khí-lái. Nā phīⁿ-khang chhut-huih, thang ēng peng-chúⁱ, á-sī chit tè peng hē phīⁿ-khang-lái. Nā chhui-lái chhut-huih, iā thang chiong peng kám hō kui chhui. Nā ūi-nih chhut-huih, ū-sī i-seng bat kah lâng ēng peng-lông, hē tī pīⁿ-lâng pak-tó-téng; á-sī nā hi chhut-huih, hē peng-lông tī heng-chēng. Iáu-kú, teh ēng ê sí tiòh chai, tē it iàu-kín tiòh hō pīⁿ-lâng seng-khu òe tú-hó sio.

5. Ēng sio-chúⁱ ê jiát-tō 120°-140 tō F. (49°-60°C.). Tiòh ēng mí-hoe chim tī sio-chúⁱ-nih, chiah hē teh chhut-huih ê ūi. Á-sī ēng hit ê sio-chúⁱ sóe chhut-huih ê só-chāi, chhih-chhiūⁿ chú-kióng-lái; nā ân-ni tiòh 120 tō F. (49°C.).

6. Chí-huih ê iòh: Só ēng ê iòh chiū-sī *liquor ferri perchloridi*, *acidum tannicum* kap *hazeline*. Chit ê hoat bô sím-mih thò-tòng. Ū-sī ēng *suprarenal extract* ê iòh lái chù-siá, in-ūi beh chí huih ê iân-kò. Iā ēng *ergot* ê iòh lái chù-siá, á-sī chiáh, òe chí chú-kióng chhut-huih.

Ū-sī bán chhui-khí iáu-āu, chhui-khí-hōⁿ, huih lâu bōe chí. Nā ēng chí-huih ê iòh, chhui-nih ū pháiⁿ ê bī, khí-hōⁿ iā òe nōa-khì. Tē it hó ê hoat, sī ēng chit tè sòe tè ê mí-se, hē tī chhui-khí khang-lái. Tāi-seng chiong huih-tè sóe hō chhut-lái, chiah ēng chit-ê sòe tè ê **kan-á-that**, hit ê tōa sío tiòh kap chhui-khí-hōⁿ ê khang pīⁿ-pīⁿ, pí chhui-khí kah kôaiⁿ tām-pòh. Ēng pheng-tòa tui thâu-khak-téng, pāk tui hā-gòk-kut lóh-lái, hō hit ê khí-hōⁿ bōe tín-tāng, ân-ni teh hō ân, iā òe chí huih.

Phīⁿ-khang chhut-huih ê tī-liâu hoat: Kah pīⁿ-lâng tó-teh, nā iú-góan bōe chí, tiòh khòⁿ huih tui tó-lóh chit pēng ê phīⁿ-khang lâu-chhut-lái, chiah ēng mí-se kā i that hō ân. Ū-sī ēng peng hē phīⁿ-khang-lái, á-sī phīⁿ-niú-téng, á-sī âm-kún āu-pēng, iā òe chí-huih. Ū-sī nā ēng mí-se that phīⁿ-khang, huih òe tui chhui-nih chhut-lái; hit sí, i-seng só teh ēng ê hoat-tō, sī tī chhui-lái ê āu-bīn lái that āu-phīⁿ-kháu. Chit ê hoat-tō sī hui-khí, khàn-hō chiū m-bián ēng, tiòh i-seng chòe chiah òe ēng-tit.

Nā sī phui-huih ê lâng, hit ê huih kô tī nā-āu, tiòh chiong huih-tè thèh-chhut-lái, chiong pīⁿ-lâng ê chim-thâu sóa hē pīⁿ-á, chiong bīn-chhng khòⁿ kha ê só-chāi tiām hō kôaiⁿ (chit chhiòh chiū hó), tiòh hō thâu-khak pí kha kah kē.

Thò-huih kap khak-huih (sàu lái phui-huih) sī bô saⁿ-tāng; sàu ê huih sī tui hi-chōng sàu-chhut-lái; thò-huih sī tui ūi-nih thò-chhut-lái-ê; khàn-hō tiòh chai chit nng khòⁿ ê hun-piat, pāi-liát tī ē-tóe:

Thò-huih (*hoematemesi*): Tui ūi-nih thò-chhut-lái ê huih.

1. Sek-tī kah ó.
2. Chham ūi-nih só chiáh ê mih, saⁿ-kap chhut-lái.
3. Kah-siōng thò-huih chit pái nā-tiāⁿ.
4. Tāi-piān ū ó-sek ê huih.
5. Ūi ê chēng-chōng.
6. Kah-siōng chēng-thâu sī kah khin.

Khak-huih (*hoemoptysis*): Tui hi khak-huih sàu-chhut-lái ê huih.

1. Sek-tī kah âng.
2. Chham hi-lái ê khong-khì sàu chhut-lái-ê, sī **phéh-phéh**, **puh-phā** puh-phā, in-ūi ū khong-khì tī lái-bīn.
3. Keh kúi-nā jit āu, thām ū káⁿ huih-si, huih-tiám.
4. Tāi-piān bô huih.
5. Hi-chōng ê chēng-chōng, sàu, jiát.
6. Chēng-thâu kah siōng-tiōng.

Nā i ê chhui bô koh phui-chhut hi-chōng ê huih liáu āu, chiū kah i tiām-tiām khùn, m-thang tín-tāng, iā bôh-tit hō i kóng òe. Chhui-nih hō kám peng. I-seng kah tōa-bīn beh chhòng *morphia* 0.016 *grm.* kā i chù-siá. Thò-huih ê pīⁿ-lâng iā bôh-tit hō i tín-tāng, kóng òe, á-sī chiáh mih; koh tiòh òe-kì-tit bô lūn thò-huih, á-sī khak huih, iàu-kín m-thang hō i lim chiú. Nā-sī pīⁿ-lâng huih tui kong-bún lâu-chhut-lái, tiòh hō i tiām-tiām tó-teh, bôh-tit tín-tāng. Nā-sī tui im-tō lâu-chhut-lái, tiòh chiong bīn-chhng khòⁿ kha ê só-chāi, tiām hō pí thâu-khak ke ū chit chhiòh kôaiⁿ. Ū-sī chiàu i-seng ê bēng-lēng, ēng 115 tō F. (46°C.) ê sio-chúⁱ kā i chòe im-tō-kòan-khài-hoat (tē 237 bīn); nā òe kham-tit kah sio, chiū ēng 120 tō F. (49°C.) ê sio. Nā ēng sio-chúⁱ ê hoat-tō, bōe tit thang chí, tiòh chiong chit tiâu chit tiâu kè-sáh ê chúⁱ-ní-pò (*lint*) tui im-tō that hō ân. Nā huih lâu siuⁿ chòe, tiòh chiong kha-kut ēng mí-hoe kap pheng-tòa pāk hō ân, hō hit ê huih tāi-seng kui tī sim kap hi ê tióng-kan, lái pó-hō i ê síⁿ-miā; chit ê hoat-tō, ū-sī chin ū kong-hāu. Pīⁿ-lâng lâu huih ê sí, bôh-tit hō i chiáh sio ê mih. Nā i-seng bô kóng beh ēng kiōng-sim-che, khàn-hō chiū m-thang hō i.

Chóng-sī chòe iàu-kín tiòh liām-pīⁿ chhiáⁿ i-seng lái i-tī. I-seng beh lái-chín hit ê huih, tui sím-mih iân-kò chiah lâu. Nā ân-ni chai chhut-huih ê góan-in, i-seng beh ēng hoat-tō kā i chí.

Ū gō hāng, i-seng iáu-bē lái ê tāi-seng, khàn-hō thang ka-kī chòe:

1. Hō pīⁿ-lâng tiām-tiām tó-teh
2. Hō i ê kha kah kôaiⁿ
3. Chiong kha ēng mí-hoe kap pheng-tòa pāk.

4. Kah pīⁿ-lâng hō i sio.
5. Pī-pān piān i-seng kiám-chhái ài beh ēng ê mih, chhin-chhiūⁿ :
Khí hé-lô hō piān.
Kún-chúí.
Léng-kún-chúí.
Iâm-chúí.
Siau-tók-iòh-chúí.
Chí-huih-iòh.
Siau-tók pau-siong-liāu, mí-hoe, mí-se, pheng-tòà.
Ke-si, pêng-siông teh ēng-ê.
Chù-siā-khi.
Morphia, beh chù-siā ê lō-ēng.

